

El dia 20 d'agost de 1940 –s'acaben de complir els seixanta-cinc anys–, a Coyoacán, ciutat de Mèxic DF, un català de nom Jaume Ramon Mercader del Río assassinava amb un piolet Lev Trotski, el vell revolucionari rus exiliat a la capital mexicana, complint així els dissenys del dictador rus, Iosif Stalin.

Caritat del Río i l'assassinat de Trotski

La personalitat de Mercader fou, durant força anys, un dels secrets més ben guardats de la policia política soviètica, la temuda GPU –NKDV o KGB–, ja que durant anys l'assassí de Trotski havia estat, a efectes oficials, el ciutadà belga Jacques Mornard, que havia viatjat a Mèxic amb un passaport canadenc a nom de Frank Jackson. Només les investigacions de la policia mexicana, amb l'ajut del dirigent del POUM Julià G. Gorkín, van acabar aclarint la veritable naturalesa de Mercader, i van menar les pistes policiaques cap a la Barcelona revolucionària de la Guerra Civil i cap a una dona, Caritat del Río, la mare de Mercader, que desenvolupà un paper clau en tota la història.

Caritat del Río, comunista i espia. La personalitat de Caritat del Río posseeix tots els ingredients que la

converteixen en una dona enigmàtica, impulsiva, rebel, i finalment sotmesa a una ideologia i a un dogma. Nascuda Eustasia María Caridad del Río Hernández, el 28 de març de 1892, a Santiago de Cuba, els seus pares s'establiren a Barcelona el 1898, després de la pèrdua de Cuba. Educada en un pensionat religiós francès, primer a Anglaterra, i després a Barcelona, sembla que fins als divuit anys va tenir impulsos místics i que fins i tot va arribar a entrar, com a novícia, al convent de les Carmelites Descalces. A dinou anys es casà amb Pau Mercader, membre d'una bona família barcelonina i amb qui va tenir cinc fills: Jordi, Jaume Ramon (nascut el 7 de febrer de 1913), Pau, Lluís i Montserrat. El matrimoni va durar poc temps. L'any 1925 Caritat abandonà el marit i amb els cinc fills s'establí a França, tot residint a Tolosa de Llenguadoc i a Bordeus. Fou ací on

va mantenir relacions amoroses amb un pilot d'aviació que era militant comunista i que, segons tots els testimonis, la va convertir a una nova religió. L'any 1928 va trencar definitivament tota relació amb Pau Mercader i va marxar a viure a París, moment en què se situen els primers contactes que va mantenir amb la policia política soviètica. Aprofitant el seu origen cubà li van assignar missions de confiança a Cuba, Mèxic i altres països de l'Amèrica Llatina.

En esclatar la Guerra Civil espanyola, el juliol de 1936, va retornar a Barcelona i el seu nom apareixia en el consell de redacció del setmanari *Justícia Octubre Social*, portaveu dels partits que confluïren en la constitució del PSUC. Durant els primers mesos de la Guerra Civil la seva tasca militant la portà a ser secretària de la Unió de Dones Comunistes i a participar militarment al front d'Aragó, on fou ferida durant un bombardeig. Fins i tot amb els seus dos fills, Ramon i Pau –aquest posteriorment va morir al front de Madrid, on havia anat a raure en una unitat disciplinària–, va organitzar la caserna Jaume Graells a Sarrià. Però després d'un viatge a Mèxic,

A l'esquerra, una instantània de Caritat del Rio, primera per l'esquerra, a Barcelona el maig del 1937. A sobre, Mercader poc després de ser detingut.

11 de Setembre 2005
Festa per la Llibertat

Els Pets
 Miquel Gil
 Cheb Balowski
 Djiiva

Arc de Triomf, passeig Lluís Companys, BCN
 10.00h Mostra d'entitats dels Països Catalans 19.30h Concert
 Ho convoca: Comissió 11 de Setembre
 Ho organitza: Òmnium Cultural - www.11setembre.org

FLAIX EL PUNT
 estrella Damm AVUI
 EL TEMPS El Triangle Catalunya VILQUEB 10

EL TEMPS

El cos de Lev Trotski, estirat a la seu de la Creu Verda de Mèxic el 21 d'agost de 1940.

que realitzà el novembre de 1936, es convertí en una estreta col·laboradora d'Erno Gerö, "Pedro", l'home que Stalin havia assignat prop del PSUC. Fou aquest qui la posà en contacte amb el general de la GPU Leònídes Eitington,

encarregat, entre altres funcions, de les activitats antitrotskistes a França, de qui fou l'amant, i amb qui l'any 1938 s'instal·là a París.

A punt d'acabar la Guerra Civil espanyola, el febrer o març de 1939, re-

tornà a Mèxic amb Eitington amb la missió de preparar l'assassinat de Trotski, que ja s'havia convertit en una autèntica obsessió per Stalin. I amb aquest objectiu no va dubtar a utilitzar el seu fill Ramon.

Trotski, el periple d'un il·lustre exiliat

Pocs exiliats il·lustres del segle XX van haver de patir les penalitats i peripècies a què va ser condemnat Lev Trotski, des de que el 1927 fou expulsat del Partit Comunista de la Unió Soviètica i condemnat a l'ostracisme per Stalin. Deportat a Alma Ata, al Kazakhstan, el gener de 1928, durant un any va intentar encara combatre per les seves idees des de dins de l'URSS. El gener de 1929, però, fou privat de la ciutadania soviètica i expulsat del territori acusat d'activitats contrarevolucionàries contra el Govern i la República dels Sòviets. A partir d'aquests moments va iniciar un periple per diversos països que va culminar a Mèxic. Fins al 1933 va viure un primer exili a Prinkipo (Turquia), entre 1933 i 1935 va residir en diverses localitats franceses i entre 1935 i 1936 a Noruega. Però Trotski era un ciutadà incòmode arreu on anava: en una Europa colpida per l'ascens del feixisme, Stalin l'havia assenyalat com el principal aliat del feixisme per les crítiques contundents que realitzava contra la política staliniana. L'aversion que en molts països causava la seva presència havia fet que, en esclatar la Guerra Civil a l'estat espanyol, el juliol de 1936, el POUM sol·licités per a ell asil a la Catalunya revolucionària.

Finalment el desembre de 1936 el president mexicà Lázaro Cárdenas va acceptar la petició que li féu el pintor i muralista Diego Rivera i va concedir asil polític a Trotski. El vell revolucionari va arribar a Mèxic, acompanyat de la seva dona Natàlia, el gener de 1937. Durant un temps s'instal·là a l'anomenada Casa Azul que tenia la pintora i companya de Diego Rivera, Frida Kalho. És conegut que durant un temps Trotski i Frida foren amants. Però els stalinistes mexicans van mobilitzar també els seus efectius contra la presència de Trotski al seu país. I el març de 1939 va haver de buscar refugi en una mansió fortificada, al carrer Viena, a Coyoacán, vigilada dia i nit pels seus partidaris. La crítica contundent a què sotmetia Stalin, sobretot després de la signatura del pacte germanosoviètic d'agost de 1939, van accelerar els preparatius per assassinar-lo. De fet en aquests moments Stalin havia fet assassinar ja pràcticament tots els seus opositors dins de la Unió Soviètica. La nit del dia 23 al 24 de maig una vintena d'homes armats, dirigits pel també pintor i militant del Partit Comunista mexicà David Alfaro Siqueiros, va intentar matar-lo. El seu fracàs va deixar la via lliure a l'acció de Mornard-Jackson-Mercader.

Ramon, la fidelitat al dogma. Militant de la Joventut Comunista de Catalunya durant la Segona República –havia retornat de França a Barcelona el 1929–, membre del PSUC des del juliol de 1936, va desaparèixer de Catalunya a partir de mitjan 1937. Sembla que va ser llavors quan el va reclutar la policia política soviètica i el va ensinistrar a l'URSS com a agent secret. Posteriorment, convertit ja en ciutadà belga, reaparegué a París, on s'infiltrà en els cercles trotskistes francesos i li fou presentada Sílvia Aguelov, de qui esdevingué amant i que més tard fou secretària de Trotski a Mèxic. A partir d'aquesta relació començà a freqüentar el domicili de Trotski a Coyoacán pocs dies després d'haver-se comès el primer intent d'assassinat frustrat la nit del 23 al 24 de maig de 1940. El primer entre Mornard i Trotski es produí el dia 28 de maig. En aquest moment Caritat del Río i el seu amant Eittington havien rebut ja l'ordre de posar en marxa un nou intent per assassinar el revolucionari rus. Ramon Mercader en seria el braç executor.

Després de l'assassinat. Detingut Ramon al mateix moment de cometre l'assassinat, fou condemnat a vint anys de reclusió i fins l'any 1953 no s'aclarí finalment la seva identitat. En sortir de la presó el 1960 es traslladà a Moscou, on residí sota el nom de Ramón López i rebé tota mena d'honors. El 1974 va anar a viure a Cuba, on fou assessor de Fidel Castro. A la seva mort el 1978 el seu cadàver fou traslladat a Moscou i enterrat al cementiri de Kuntsevo. La seva mare Caritat marxà a Moscou el 1940, després de l'assassinat de Trotski, i va continuar participant en activitats policiaques fins el 1945, quan realitzà un viatge a Mèxic per intentar que es revisés el procés de Ramon. El novembre del mateix any s'instal·là definitivament a París i va abandonar tota activitat política. Va morir a la capital francesa el 1975 sense haver explicat mai les seves activitats ni complicitats. La presència dels seus fills Lluís i Ramon a l'URSS havien comprat, finalment, el seu silenci.

Pelai Pagès i Blanch

Confidencial

Xavier Vinader

11 setembre 'made in Hollywood'

Hollywood reacciona amb lentitud davant de les grans històries de l'actualitat. La indústria cinematogràfica nord-americana va tardar bastant a convertir la guerra de Vietnam en pel·lícules –*Coming Home*, de Hal Ashby, i *El Caçador*, de Michael Cimino, són de 1978, i *Apocalypse Now*, de Francis Ford Coppola, és de 1979–, l'assassinat del president John F. Kennedy va ser abordat per Oliver Stone –de forma força discutible, perquè sostenia la hipòtesi d'una conspiració a alt nivell– el 1991, però molts altres temes que van omplir les primeres pàgines dels diaris de tot el món en el seu dia mai han tingut l'oportunitat de passar al cel·luloide. A Hollywood –la fàbrica de somnis més gran del món– l'actualitat li fa basarda. I molt sovint, per fer-la vendible, la inventa i la transforma.

Ara, els estudis Paramount han confirmat que precisament serà Oliver Stone qui dirigirà la primera pel·lícula de ficció que es farà sobre els atemptats terroristes de l'11 de setembre 2001. El guió –que de moment no té títol– ha estat escrit per Andrea Berloff i es concentra en les catorze hores que van passar colgats sota les runes de les Twin Towers dos agents de policia que van sobreviure a la tragèdia, Will Gimeno i John McLoughlin. Un dels papers principals serà interpretat per Nicolas Cage, però de la resta encara no se'n sap res. A la història també apareixeran les famílies dels supervivents i els equips de salvament que van treballar nit i dia la "zona zero". Entre els personatges hi haurà un mariner reconvertit al catolicisme, un auxiliar sanitari amb un historial d'alcohòlic i els agents de policia que van tractar de rescatar els seus companys només amb l'ajut de les manilles.

El guardonat autor de *Platoon* (1986) i *Nascut el 4 de juliol* (1989) ja ha dit que no vol fer un film polític, ni entrar a estudiar qui eren i què va motivar l'acció dels terroristes, que tractarà de focalitzar-ho tot entorn de la gent que es va aplegar als peus del World Trade Center i en els fets que van succeir les vint-i-quatre hores posteriors a l'atemptat. Una actitud sorprenent si tenim en compte que Oliver Stone és un director conegut més que res per fer films amb càrrega política: recordem *Nixon*, interpretada per Anthony Hopkins o el documental *Looking for Fidel*, on no va amagar les seves simpaties per Castro. Sols el fet que la seva darrera aventura, *Alexandre el Gran*, hagi resultat un fiasco majúscul pot explicar l'aparent docilitat d'un dels "enfans terribles" del cine *made in USA*.